

Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi
Turkish Journal for the Spiritual Counselling and Care

Sayı: 4 • Aralık 2021 • 209-215
Issue: 4 • December 2021 • 209-215

Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi: Kavram, Kuram ve Uygulamalar

Söylev, Ö. F. (2020). *Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi: Kavram, Kuram ve Uygulamalar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları (303 s.)
Söylev, Ö. F. (2020). *Psychology of Spiritual Care and Counseling: Concept, Theory and Applications*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Publishing (303 p.)
ISBN: 9786057751720

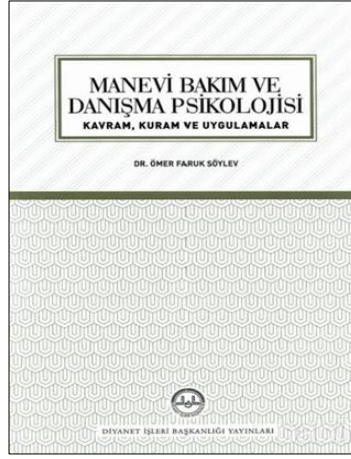
Sümeyye Nur Kaya

Yüksek Lisans Öğrencisi
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: smyynr94@gmail.com
Orcid: 0000-0002-9914-6688
Eskişehir / Türkiye

MA Student
Eskişehir Osmangazi University
Institute of Social Sciences
E-mail: smyynr94@gmail.com
Orcid: 0000-0002-9914-6688
Eskişehir / Turkey

Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi
Turkish Journal for the Spiritual Counselling and Care

Makale Türü • Article Type   Kitap İnceleme • Book Review
Geliş Tarihi • Received   30 Ocak 2021 • 30 January 2021
Kabul Tarihi • Accepted   01 Mayıs 2021 • 01 May 2021

Ö z e t

Bu kitap incelemesinde, Ömer Faruk Söylev tarafından yazılan “Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi: Kavram, Kuram ve Uygulamalar” isimli eser analiz edilmiştir. Bu çalışma, araştırmacının doktora tezine dayanmaktadır. Yazar hakkında biyografik bilgi verilerek başlanan eser kritiğine, temel bölümler dikkate alınarak devam edilmiştir. Kavram, kuram ve yöntemlerin yer aldığı teorik çerçevenin yanı sıra Türkiye’deki manevi danışmanlık ve rehberliğin uygulama alanlarının ve imkânlarının yer aldığı bölümlere ilişkin detaylı incelemenin yapıldığı çalışmanın sonunda kitabın güçlü, zayıf ve geliştirilebilir yönlerine değinilmiştir.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Manevi danışmanlık ve rehberlik • Psikolojik danışma
Din hizmetleri • Dini danışma

A b s t r a c t

In this book review, the work “Spiritual Care and Counseling Psychology: Concept, Theory and Practices” written by Ömer Faruk Söylev, was analyzed. This study is based on the researcher's doctoral thesis. The critique of the work, which starts by giving biographical information about the author, continues by considering the main sections. At the end of the study, in which the theoretical frame work including the concepts, theories and methods, as well as the sections on the application areas and possibilities of spiritual counseling and guidance in Turkey, were examined, the strengths, weaknesses and improvements of the book were mentioned.

K e y w o r d s

Spiritual counseling and care • Psychological counseling
Religious services • Religious counseling

1997 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olan Söylev, 2001 yılında Marmara Üniversitesinde *Ortadoğu Ülkelerinde Karşılaştırmalı Nüfus Planlaması Politikaları (Türkiye-Mısır Örneği)* isimli teziyle yüksek lisansını bitirmiş ve 2014 yılında da Uludağ Üniversitesinde *Türkiye’de Dinî Danışma ve Rehberlik: Alanları, İmkânları ve Yöntemleri (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)* teziyle doktorasını tamamlamıştır. Araştırmacı 2014 yılından bu yana Dumlupınar Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Psikolojisi Bilim Dalında öğretim üyeliğine devam etmektedir.

Manevi danışmanlık ve rehberlik alanına yönelik araştırmaların son zamanlarda artış gösterdiği, bu çalışmaların farklı uygulama sahaları ve örnekler üzerinden geliştirildiği bilinmektedir. Kritiği yapılan bu eser din psikolojisinin önemli alt uzmanlık alanlarından olan manevi danışmanlık ve rehberlik alanında kaleme alınmıştır. Eser, araştırmacının 2014 yılında tamamladığı *Türkiye’de Dinî Danışma ve Rehberlik: Alanları, İmkânları ve Yöntemleri (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)* başlıklı doktora tezinine dayanmaktadır. Akademik bir tarzla yazılmış olan eserde bu üslup çalışmanın başından sonuna kadar korunmuştur. Her ne kadar akademik bir eser olsa da mahiyeti itibarıyla din hizmeti sunan dinî danışmanlara cep kitabı olma özelliği taşımaktadır. Araştırmacının amacı, kendisinin de belirttiği gibi Diyanet İşleri Başkanlığının din hizmeti stratejilerini ve din görevlilerinin dinî danışma ve rehberlik yeterliliklerini geliştirmektir. Bir diğer amacı ise akademik anlamda yükselişte olan manevi danışmanlık ve rehberlik alanına katkı sağlamaktır (s. 20). Eser kendi içinde istikrarlı, orjinal ve akıcıdır. Öne sürülen iddialar temellendirilerek okuyucuya sunulmuştur. Kitabın gelişim çizgisi takip edilmiş ve işleniş planına uyulmuştur. Ayrıca kavramlar doğru kullanılmıştır. Yerli ve yabancı literatür taranmış ve birincil kaynaklar tercih edilmiştir. Herhangi bir intihale rastlanmamıştır.

İkinci baskısı temel alınarak kitap formatı açısından değerlendirmesi yapılan eserin *İçindekiler* bölümüne bakıldığında önsöz ve iki ana bölümden oluştuğu görülmektedir. Önsözden sonra kısaca dinî danışma ve rehberlikle ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde teorik çerçeve; kavram, kuram ve yöntemlerle ele alınmıştır. İkinci bölümde Türkiye’de dinî danışma ve rehberliğin uygulama alanları ve imkânları değerlendirilmiştir.

Giriş (ss. 15-23) bölümünde sadece Türkiye’de değil dünyada dine olan ihtiyaç tespit edilmiştir. Dini tebliğ anlayışının artık klasik yapıdan kurtulup manevi bakım, inanç danışmanlığı, manevi destek gibi kavramlarla ilişki kurduğu ortaya konulmuştur. Kitabın yazılış

amacından bahsedilmiştir. Okuyucunun kitabı okurken hangi sorulara cevap bulabileceğine yer verilmiştir. Dini danışma ve rehberlik ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilerek birinci bölüme geçiş yapılmıştır.

Kitabın birinci bölümü *Teorik Çerçeve: Kavram, Kuram ve Yöntemler* (ss. 31-187) başlığıyla başlamaktadır. Bu kısım; temel kavramlar ve tarihi arka plan, kuramsal temel, süreç ve yöntemler ana başlıklarıyla derinlemesine incelenmiştir.

Birinci başlık *Temel Kavramlar ve Tarihi Arka Plandır* (ss. 32-84). Dört alt başlıkta incelenecek olan bu bölümde tarihsel süreçte insanın değişmesi, karmaşıklaşan insanın davranışlarının anlaşılabilmesi ve insanlara ihtiyaç duydukları psikolojik desteğin sağlanabilmesi gibi konulardan bahsedilmiştir. Ardından kısaca rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi ve günümüzde yeni çalışmaların takibinin zorluğuna değinilmiştir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik (ss. 34-41) başlığı ile psikolojik danışmanın ve rehberlik kavramlarının farklı tanımlarına yer verilmiştir. Bu tanımlardaki ortak yönler maddeleştirilmiş ve psikolojik danışmanın ve rehberliğin faydalarından bahsedilmiştir.

Psikolojik Danışma, Psikoterapi ve Din (ss. 41-49) başlığında psikolojik danışma ve psikoterapi kavramını aynı anlamda kullananların olduğu gibi, bu iki kavramı ayırtıranların olduğu da belirtilmiştir. Daha sonra psikoterapi kavramı olarak değerlendirilmiş ve psikolojik danışma ile arasında net bir ayırım yapılamayacağı sonucuna varılmıştır. Ardından psikoterapi ve din arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Dinî-manevî düşünceye sahip olmanın terapistlere nasıl faydalarının olacağı maddeleştirilerek sunulmuştur.

Temel Kavramlar ve Tarihi Arka Planın üçüncü başlığı *Psikolojik Danışma ve Meslekleşmiş Uygulama Alanlarıdır* (ss. 49-63). İnsanların psikolojik destek talebinin, bazı psikolojik yöntemlerin ve psikolojik yardım mesleklerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine yol açtığına değinilmiştir. Amaç ve nitelik arasında benzerlikler bulunsa da; ilke, yöntem ve tekniklerde önemli farklılıkların varlığından bahsedilmiştir. Psikolojik danışma alanlarının psikolojik hizmet veren mesleklerden farklı olan özelliklerinin tespit edilebilmesi için psikiyatri, klinik psikoloji (psikolog, klinik psikolog), sosyal psikoloji (sosyal hizmet uzmanı), danışma psikolojisi (psikolojik danışman) ve pastoral psikoloji (müftü, vaiz, din görevlisi) genel özellikleri ve birbirleriyle olan ilişkileri açısından incelenmiştir.

Dini Danışma ve Rehberlik Kavramları, Tarihçe ve Tanım (ss. 63-84) başlığı ile ‘pastoral care and counseling’ kavramı ele alınmıştır. Dini danışma ve rehberliğin ortaya çıkışı kronolojik sıralamaya dikkat edilerek kısaca özetlenmiştir. Devamında dini danışma ve rehberliğin mahiyeti tespit edilmiş, dini danışma tanımlarındaki ortak yönler maddeleştirilmiş ve dini danışmanın amacına yer verilmiştir.

Öte yandan birinci bölümün ikinci başlığı *Kuramsal Temellerdir* (ss. 84-146). Bu bölüm iki başlık altında incelenmiştir. İlki *Dini Danışma ve Rehberliğin Dini Temelleridir* (ss. 84-127). Bu bölümde Kur’an’a göre insanın psikolojik yapısı, rehber ihtiyacı, zayıf (olumsuz) ve üstün (olumlu) yönleri, dünyanın geçici bir imtihan yeri olması incelenmiştir. Ardından Hz. Peygamber’in dinî danışma ve rehberlik rolüne, dinî danışmanlık açısından değerlendirilen yaklaşım ve uygulamalarına, dinî gelenek içinde İslam düşünürlerine, dinî danışma ve rehberlik merkezi olarak camilere ve imamlara yer verilmiştir. İkincisi *Dini Danışma ve Rehberliğin Psikolojik Temelleridir* (ss. 127-146). Bu bölümde ise psikanalitik, hümanistik ve davranışçı danışma kuramları tartışılmıştır.

Bölümün son başlığı *Süreç ve Yöntemlerdir* (ss. 146-186). Kısa bir girişten sonra *Dini Danışma ve Rehberlik Süreci ve Özelliklerinden* (ss. 148-156) bahsedilmiştir. Temel aşamaların tanıma, açıklama ve pekiştirme başlıklarıyla incelenmesinin yanı sıra temel dinamik aşamalara yönelik farklı bakış açıları da sunulmuştur. Dinî danışma ve rehberliğin din eğitimi ve irşat sürecinden ayrılan özellikleri maddeleştirilerek ele alınmıştır. *Dini Danışma ve Rehberlik Yaklaşımlarında* (ss. 157-164) öznel sorunlara, ihtiyaca odaklanma, zaman-mekân faktörünü dikkate alma ve etik ilkelere uyma gibi stratejik yaklaşımlardan bahsedilmiştir. Bunun yanında iyileştirici, destekleyici, yönlendirici, uzlaştırıcı ve geliştirici fonksiyonel yaklaşımlara da yer verilmiştir. *Dini Danışma ve Rehberlik İlkelerinde* (ss. 164-175) saygınlık, saydamlık, empatik anlayış ve somutluk gibi dinî danışma ve rehberlik sürecindeki temel ilkeler tespit edilmiştir. Ayrıca dinî danışma ve rehberliğin boyutları ve genel ilkeleri maddeler halinde sunulmuştur.

Dini Danışma ve Rehberlik Tekniklerinde (ss. 176-186) bireyi tanıma tekniklerinden psikanalitiğe değinilmiştir. Sözsüz ifade ve davranışlar, etkin dinleme, konuşmaya davet, soru sorma, içeriği yansıtırma, sorumlulukların paylaşılması, yorumlama ve özetleme gibi hizmet sunma tekniklerinden terapötik tutum ve becerilere yer verilerek birinci bölüm sonlandırılmıştır.

Eserin ikinci bölümü *Türkiye’de Dinî Danışma ve Rehberlik: Uygulama Alanları ve İmkanlarına* (ss. 187-274) ayrılmıştır. Türkiye’de dinî danışma ve rehberlik alanları ile dinî danışma ve rehberliğin uygulanma imkanları tartışılmıştır.

Bölümün ilk başlığı *Türkiye’de Dinî Danışma ve Rehberlik Alanları ve İmkanlarıdır* (ss. 187-260). *Din Hizmetleri Alanı* (ss. 188-221) başlığıyla din hizmetlerinde geleneksel alan tespit edilmiştir. Topluma yayılmaya çalışan cami merkezli ve cami merkezli hizmetler olmak üzere iki alanda dinî hizmetler incelenmiştir. Din hizmetlerinde hedef kitle; çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılar olarak ele alınmıştır. Din hizmetlerinden beklentinin artışta olduğundan bahsedilmiştir. Sosyo-kültürel alanda din görevlilerinden beklenenler sıralanmış, öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığının din hizmetleri noktasındaki temel ilke ve hedeflerinden bazı hususlara dikkat çekilmiştir. İrşat ve tebliğ konusunda yeterliliklerin istenilen düzeyde olmaması, din dili inşası ve yöntem geliştirme sorunu, din hizmetlerini değişimlerden uzak sadece cami merkezli faaliyet alanı olarak sınırlandırmanın sorunlara yol açtığı tespit edilmiştir. Değişimler ve ihtiyaçlar göz önüne alındığında, dinî danışma ve rehberliğin yeni bir dinî hizmet alanı haline geldiği sonucuna varılmıştır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında (ss. 221-237) öncelikle aile ve sosyal hizmetler ile din ilişkisi kurulmuştur. Aile kavramına dair genel bilgi verildikten sonra aile ile ilgili dinî danışmanlık konuları maddeleştirilmiştir. Ardından sosyal hizmet alanının faaliyetleri, uygulama alanları, dinî danışma ve rehberlik hizmetlerinde ihtiyaç duyulan konular maddeler halinde tartışılmıştır.

Din Hizmetleri alanlarından olan *Sağlık Hizmetleri Alanı* başlığında (ss. 237-249) sağlık hizmetlerinin din ile olan ilişkisinden bahsedilmiştir. Sağlık hizmetlerindeki dinî danışma ve rehberlik kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Geçmişte sağlık ve dinî hizmetlerin aynı kişi tarafından verildiği, ancak şimdi farklı kişiler tarafından sunulan hizmetler haline geldiği belirtilmiştir. Bu durumda iki alanın iş birliğine olan talebin arttığı tespit edilmiştir.

Adalet Hizmetleri Alanında (ss. 249-260) ise din ve adalet hizmeti ilişkisi kurulup suçluluk psikolojisi bağlamında vicdan ve ahlak gelişimi ele alınmıştır. Yine adalet hizmetlerinde dinî danışma ve rehberlik hizmetlerine kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir.

İkinci bölümün diğer başlığı *Dini Danışma ve Rehberliğin Uygulanma İmkanlarıdır* (ss. 260-274). Dinî danışma ve rehberlik: Hermenötik, İslam dini, Türk toplumunun sosyo-kültürel yapısı ve gelenekleri açısından incelenerek esere son verilmiştir.

Sonuç olarak eser üzerinde genel bir değerlendirme yapılacak olursa;

(a) *Güçlü yönleri:* (i) Eserde kavramlar arası ortak yönler maddeleştirilerek okuyucuya kolaylık sağlanmıştır. (ii) Kitabın başlığı çalışmanın içeriğini tam olarak yansıtmaktadır. (iii) Gerekli literatür iyi bir şekilde taranmış ve birincil kaynakların kullanımına dikkat edilmiştir. (iv) Her ne kadar akademik bir eser olsa da mahiyeti itibariyle din hizmeti sunan dinî danışmanlara cep kitabı olma özelliği taşımaktadır. (v) Giriş bölümünde okuyucunun kitabı okurken cevap bulabileceği sorular da dahil edilerek okuyucunun zihni okumaya hazırlanmıştır. (vi) Kapsamlı bir araştırmanın sonucu olan eser kendinden sonra yapılacak çalışmalara örnek niteliğindedir. (vii) Geniş bir literatür birikimi kullanılarak kaleme alınan kitap, Türk manevi danışmanlık ve rehberlik literatürüne katkı sağlamaktadır.

(b) *Zayıf yönleri:* (i) Eserde noktalama hatası vardır (s. 25). (ii) Kitapta okuyucunun yazarı tanımaya yönelik biyografik bilgiye yer verilmemiştir.

(c) *Geliştirilebilir yönleri:* (i) Eserdeki noktalama hatası tekrar denetlenmelidir. (ii) Kitabın başında yazara ilişkin biyografik bilgiye yer verilmesinin okuyucu için faydalı olacağı düşünülmektedir.

